

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Кафедра Менежменту



ЗАТВЕРДЖЕНО:

Перший проректор

Н.М. Іщенко

«07» 11 2017р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

З ДИСЦИПЛІНИ Методологія системного підходу та наукових досліджень

назва

статус дисципліни вбіркова

нормативна чи вбіркова

для спеціальності 6.030601 «Менежмент»

шифр, назва

АВТОР ПРОГРАМИ:

доцент, к.е.н.

вчене звання, науковий ступінь

кафедри менежменту

назва кафедри

Бурдельна Ганна Олександрівна

прізвище, ім'я, ім'я по-батькові автора

«07» 11 2017р.

Миколаїв -2017р.

Лист погодження робочої програми

Робочу програму схвалено:

на засіданні кафедри

Менеджменту

назва кафедри, за якою закріплена дисципліна

Протокол № 3 від «07» 11 2017р.

Завідувач кафедри


Підпис

(О.Ю. Стоян)
ПІБ

на засіданні випускової кафедри

Менеджменту

назва кафедри

Протокол № 3 від «07» 11 2017р.

Завідувач кафедри


Підпис

(О.Ю. Стоян)
ПІБ

на засіданні методичної ради факультету економічних наук

назва факультету, за яким закріплена дисципліна

Протокол № 01/1 від «07» 11 2017р.

Голова


Підпис

(Верланов Ю.Ю.)
ПІБ

Робочу програму погоджено за формами навчання:

Денна форма навчання:

В.о. декана факультету економічних наук  (Філімонова О.Б.)
Назва, підпис, дата

Денно-вечірня, заочна форма навчання:

Декан факультету (Директор інституту) _____
Назва, підпис, дата

Начальник навчально-методичного відділу



(Потай І.Ю.)

«09» 11 2017р.

1. Концепція викладання дисципліни

Сучасній Україні необхідні в теперішній час люди самостійні, спроможні пристосовуватися до постійних змін, вирішувати нові нестандартні, творчі задачі. Підготовка кадрів з фундаментальною управлінською освітою потребує формування у них таких принципово нових якостей, як: вміння пробуджувати в людях ініціативу, творчість, новаторство, прагнення до успіху; спроможність привертати до своєї організації професіоналів і створювати атмосферу всезагальної зацікавленості з досягнення цілей організації; знання сучасних інформаційних технологій, наявність високого професіоналізму, творчого складу розуму, стратегічності мислення.

У такій мінливій і складній ситуації вибір оптимальних управлінських рішень неможливий без дослідницьких навичок і творчого пошуку. Для того щоб самостійно ставити і творчо розв'язувати різні складні проблеми, фахівець повинен володіти не лише необхідною сумою фундаментальних та спеціальних знань, а й методологією наукових досліджень, інформаційними технологіями, вміти використовувати в роботі все нове, що з'являється в науці та практиці, адаптуватися до нових умов, постійно вдосконалювати власну кваліфікацію.

Процес підготовки кваліфікованих кадрів нині дедалі більшою мірою орієнтується на самостійну роботу студентів, близьку до дослідної. Науково-дослідна робота — це головний шлях здобуття, примноження і оновлення знань, який передбачає вміння ставити наукові завдання, планувати їх виконання, організовувати збирання та опрацювання інформації, створювати умови для генерування нових ідей та їх практичної реалізації. Досвід наукової роботи набувається упродовж усього творчого життя вченого, а базою для нього є знання основ методології наукового дослідження.

Дана дисципліна є вибіркоким курсом. Загальний обсяг – 120 год., із них лекцій – 40 год., семінарських – 20 год., форма підсумкового контролю - *залік*.

Мета навчальної дисципліни: здобуття студентами базових знань з методології, методики та організації наукової діяльності для забезпечення їхньої професійної соціалізації як дослідників.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомлення студентів з сучасними методологічними концепціями, з основами методології наукового пізнання та з методикою наукових досліджень;
- формування цілісного уявлення про науково-дослідницький процес;
- освоєння навиків формування і використання усвідомленої методологічної позиції наукового дослідження;
- вдосконалення вмінь у пошуці, доборові й опрацюванні наукової інформації, у точному формулюванні мети, задач і висновків дослідження.

Предмет навчальної дисципліни:

Сучасна методологія науки як дисципліна, сукупність методологічних засобів науки, система організації науково-дослідницької діяльності.

Вимоги до знань та вмінь:

- розуміти значення методологічної підготовки для професійної діяльності вченого;
- знати характеристики основних методів наукового пізнання;
- знати метанаукову термінологію й вміти її вірно використовувати;

- вміти працювати з дисциплінарним масивом публікацій: вести пошук, накопичення та обробку наукової інформації.

Форми вивчення дисципліни:

лекція, семінарські заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійної роботи, контрольні заходи. Технічні засоби навчання використовуються під час усіх форм занять згідно з рекомендаціями предметно-методичної комісії.

У процесі вивчення дисципліни використовується кредитно-модульна технологія за якою студенти опановують матеріал по одному змістовному модулю.

Лекційне подання матеріалу проводиться з широким використанням проблемно-діяльнісного підходу, що сприяє глибокому засвоєнню знань і формуванню творчого професійного мислення у майбутніх фахівців.

На семінарських заняттях, які носять проблемно-пошуковий і практично-творчий характер, студенти вирішують теоретичні і практичні завдання, розвивають мислення, поглиблюють і розширюють знання, висувають і відстоюють свою точку зору, пропонують та обґрунтовують шляхи їх вирішення.

Під час виконання індивідуальних завдань студенти, за допомогою викладача, розв'язують складні проблеми і незрозумілі питання, обговорюють нові підходи практичного застосування отриманих знань у ході професійної діяльності.

Самостійна робота планується як форма організації навчального процесу, що має на меті надати допомогу у самостійному вивченні запропонованої літератури у пошуку відповідей на проблемні питання курсу, виконання практичних завдань курсу.

Форми контролю – поточний, модульний, підсумковий семестровий контроль.

Поточний контроль ґрунтується на системі оцінки успішності студентів і проводиться на семінарських заняттях: опитування і реферати, контрольні роботи, тестування.

Модульний контроль у відповідності до «Тимчасового положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу Чорноморського державного університету імені Петра Могили».

Підсумковий контроль – у вигляді заліку, який проводиться наприкінці навчального курсу.

2. Витяг з навчального плану спеціальності

Форма навчання	Курс	Семестр	Всього годин	В тому числі					Форма підсумкового контролю	
				аудиторних			самостійна робота студента		іспит	залік
				лекцій	групові	напівгрупові	семестрова робота по дисципліні	курсорова робота (проект)*		
Денна	1	2	120	40	20	-	60	-	+	

3. Зміст навчальної дисципліни – тематичні плани дисципліни

Змістовний модуль 1. Методологічні засади науки та наукової діяльності

Тема 1. Методологічні засади системного підходу та системного аналізу

Підходи до визначення науки. Предмет науки. Ознаки науки як специфічної діяльності. Основні функції науки: пізнавальна, розвиваюча, практично орієнтована. Завдання, що поставлені перед наукою. Наукознавство як вчення про загальні закономірності розвитку й функціонування науки як системи знань. Структура науки та її елементи. Класифікація науки. Основні наукові галузі. Періодизація розвитку науки. Революції у науці. Напрями сучасного розвитку науки. Підготовка наукових кадрів.

Поняття про наукові факти. Поняття наукової проблеми: визначення проблемної ситуації, постановка проблеми, класифікація проблем. Характеристика гіпотези та її сутність. Структура гіпотези. Види гіпотез. Етапи розробки гіпотези. Вимоги, що висувуються до формулювання наукових гіпотез. Загальна характеристика й визначення наукової теорії. Функції теорій. Класифікація наукових теорій. Структура наукових теорій. Принципи побудови теорій.

Тема 2. Принципи, основні етапи та методи системного аналізу.

Відмінність наукового пізнання від звичайного, художнього та інших способів опанування реальної дійсності. Основні ознаки наукового пізнання. Дисциплінарний та міждисциплінарний аналіз науки. Специфіка філософсько-методологічного дослідження науки. Позитивізм – неопозитивізм – постпозитивізм як світогляд і методологія наукового пізнання.

Передумови наукового мислення і діяльності. Експлікація поняття і теорій науки. Необхідні умови коректного наукового пояснення.

Пізнавальний статус наукових законів моделі розвитку науки. Демаркація від індивідуальних психологічних, колективістських умов.

Наукове і ненаукове знання. Форми ненаукового знання. Наука як соціокультурний феномен. Наукова картина світу і її еволюція. Різні моделі раціональності. Концептуальні і світоглядні засади наукового знання.

Поняття синергетики й евристики. Взаємозв'язок епістемології і соціальної філософії.

Тема 3. Методологічні основи наукового дослідження.

Поняття об'єкта та предмета наукового дослідження. Поняття про метод, методологію та рівні наукового дослідження. Змістовна і формалізована методологія. Види змістовної методології: філософська, загальнонаукова, конкретнонаукова.

Філософські, світоглядні підходи виражають найбільш універсальні принципи мислення. Серед загальних виділяють метафізику і діалектику (матеріалістичну і ідеалістичну). Загальнонаукові методи – це прийоми, що не охоплюють усе наукове пізнання, а застосовуються лише на окремих його етапах, на відміну від загальних методів. До загальнонаукових методів відносять: аналіз,

синтез, системний і функціональний підходи, метод соціального експерименту. Конкретнонаукові методи – це прийоми, що виступають наслідком засвоєння юридичною наукою досягнень конкретних (приватних) технічних, природних і гуманітарних наук. До них відносять конкретно-соціологічний, статистичний, кібернетичний, математичний тощо. Можна виділити два методи, що відносяться до конкретнонаукових, що є суто юридичними: формально-юридичний і порівняльно-правовий.

Типологія методів наукового пізнання: філософські, загальнонаукові, загальнологічні, емпіричні та теоретичні.

Особливості наукового дослідження в галузі юриспруденції.

Змістовний модуль 2. Технологія проведення наукових досліджень

Тема 4. Технологія дослідницької роботи

Основні етапи наукового дослідження і логіка їх пізнавального пошуку. Виявлення, формування і постановка наукової проблеми як однієї з форм наукового знання. Практичні та теоретичні причини, що зумовлюють постановку проблеми. Сутність, характер і шляхи вирішення наукової проблеми.

Виявлення і нагромадження фактів дійсності – важливий етап у науковому дослідженні. Поняття про факти дійсності, їх види та зміст. Відмінність між фактом-подією та науковим фактом. Логіка виявлення фактів дійсності, їх пояснення та узагальнення.

Формування та обґрунтування наукових гіпотез як процес поглиблення наукового дослідження. Види гіпотез та їх роль у дослідженні явищ і процесів реальної дійсності. Значення гіпотез у прогнозуванні розвитку матеріального та духовного світу.

Формування наукової теорії – основний етап у процесі наукового дослідження. Поняття наукової теорії, її сутності та структури. Ознаки і функції наукової теорії. Роль теорії у формуванні та розвитку знань, науки, наукової картини світу. Наука як особливий вид духовного виробництва, пізнавальної діяльності вчених.

Тема 5. Написання і оформлення наукових праць студентів

Систематизація результатів дослідження. Види систематизації результатів дослідження та їх зміст. Докази гіпотези, висновки та рекомендації, науковий експеримент, коригування попередніх пропозицій, літературний огляд дослідження. Викладення висновків та рекомендацій у формі реферату, наукової статті, тез доповіді, звіту про виконану науково-дослідну роботу, курсової, випускової магістерської роботи. Наукова стаття. Звіт про науково-дослідну роботу (НДР).

Упровадження результатів закінчених досліджень та розрахунок їх ефективності. Продукція наукових досліджень: теоретичні і науково-методологічні положення, методики, рекомендації. Кінцеві результати НДР, місце і форми їх застосування. Порядок упровадження результатів НДР у практику діяльності правоохоронних та державних органів, а також суду. Відповідальність за впровадження НДР. Здавання замовнику НДР. Упровадження завершених

досліджень: дослідне випробування розроблених методик, рекомендацій, інструкцій, положень.

Ефективність результатів наукових досліджень та її критерії. Економічна, науково-технічна, соціальна ефективність.

Тема 6. Особливості підготовки, оформлення і захисту студентських наукових робіт

Реферат і доповідь як різновиди студентських наукових робіт. Особливості підготовки рефератів і доповідей. Курсова робота як вид наукового дослідження студента. Етапи виконання курсової роботи: 1) вибір теми; 2) вивчення нормативних актів і спеціальної літератури; 3) складання плану курсової роботи; 4) консультація з науковим керівником; 5) вивчення практики; 6) написання першого (чорнового) варіанта роботи; 7) представлення роботи науковому керівнику і консультація з ним; 8) усунення недоліків, редагування і представлення на кафедрі остаточного варіанта роботи; 9) підготовка доповіді і захист роботи.

Випускова кваліфікаційна робота як завершальний етап теоретичного навчання студентів у ВНЗ. Технологія виконання випускової роботи магістра. Основні вимоги до написання та оформлення випускової роботи магістра. Порядок подання випускової роботи магістра на кафедру та її захисту.

Розподіл навчальних годин за темами

№ з/п	Назви розділів та тем	Всього годин	За формами занять, годин				Самостійна робота студента	Форми контролю
			Аудиторні					
			лекційні	семінарські	практичні	лабораторні		
Змістовний модуль 1. Методологічні засади науки та наукової діяльності								
1	Тема 1. Методологічні засади системного підходу та системного аналізу	20	6		2		12	* **
2	Тема 2. Принципи, основні етапи та методи системного аналізу	20	6		2		12	* **
3	Тема 3. Методологічні основи наукового дослідження	20	8		2		10	* **
	Разом за змістовим модулем 1	60	20		10		30	
Змістовний модуль 2. Технологія проведення наукових досліджень								
4	Тема 4. Технологія дослідницької роботи	20	6		2		12	* **
5	Тема 5. Написання і оформлення наукових праць	20	8		2		10	* **

	студентів							
6	Тема 6. Особливості підготовки, оформлення і захисту студентських наукових робіт	20	6		2		12	* **
	Разом за змістовим модулем 2	60	20		10		30	
	Разом	120	40	-	20	-	60	

* - контроль під час групових занять

** - контроль під час виконання самостійних робіт

4.Аудиторна робота

4.1. Опис лекційної частини забезпечення дисципліни

Змістовний модуль 1. Методологічні засади науки та наукової діяльності

Тема 1. Методологічні засади системного підходу та системного аналізу.

1. Системний підхід, його місце та роль у науковому пізнанні
2. Принципи системного підходу
3. Сутність системного аналізу та його предмет
4. Історія розвитку системного підходу

Тема 2. Принципи, основні етапи та методи системного аналізу.

1. Принципи системного аналізу
2. Етапи системного аналізу
3. Методи системного аналізу

Тема 3. Методологічні основи наукового дослідження.

1. Сутність наукового пізнання.
2. Поняття про методологію і методіку наукових досліджень.
3. Логіка процесу наукового дослідження.
4. Типологія методів наукового дослідження.

Змістовний модуль 2. Технологія проведення наукових досліджень

Тема 4. Технологія дослідницької роботи

1. Організація творчої діяльності дослідника.
2. Технологія наукової діяльності.
3. Структура наукового дослідження.

Тема 5. Написання і оформлення наукових праць студентів

1. Сутність магістерської роботи, її структура.
2. Вимоги до магістерської роботи.
3. Технологія підготовки магістерської роботи.

Тема 6. Особливості підготовки, оформлення і захисту студентських наукових робіт

1. Загальний зміст магістерської роботи та вимоги до її оформлення.
2. Правила подання текстового матеріалу.
3. Правила подання ілюстрацій, таблиць і формул.
4. Оформлення посилань і цитування. Додатки.
5. Захист магістерської роботи.

4.2. Напівгрупові (практичні, семінарське) заняття та їх стислий опис

Семінарське заняття 1.

Методологічні засади системного підходу та системного аналізу

План семінарського заняття

1. Системний підхід, його місце та роль у науковому пізнанні
2. Історія розвитку системного підходу
3. Принципи системного підходу
4. Сутність системного аналізу та його предмет:
 - а) Принципи системного аналізу;
 - б) Етапи системного аналізу;
 - в) Методи системного аналізу.

Мета та завдання семінарського заняття

Закріпити на практиці теоретичний матеріал за темою „Методологічні засади системного підходу та системного аналізу”. Завдання: роль і місце системного підходу у науковому пізнанні, проаналізувати принципи системного підходу, навчитися на практиці застосовувати метод системного підходу та системного аналізу.

Методичні рекомендації з проведення семінарського заняття

Необхідною передумовою успішності заняття є знання магістрантами теоретичного матеріалу лекції „Методологічні засади системного підходу та системного аналізу” та відповідна самостійна підготовка.

I частина заняття

Заслуховування виступів магістрантів за планом заняття та їх коротке обговорення.

II частина заняття(робота в групах)

Аудиторія поділяється на дві-три групи кожна з яких обирає певну проблему та розробляє етапи її вирішення за допомогою системного підходу. Презентація напрацювань групи.

Регламент практичного заняття становить 2 академічні години: 1 година відводиться на заслуховування виступів магістрантів та обговорення і 1 година на роботу в групах. Час для доповіді – 5–7 хвилин.

Семінарське заняття 2.

Принципи, основні етапи та методи системного аналізу.

План семінарського заняття:

1. Сутність наукового пізнання.
2. Поняття про методологію і методику наукових досліджень.
3. Логіка процесу наукового дослідження.
4. Типологія методів наукового дослідження.

Семінарське заняття 3.

Методологічні основи наукового дослідження

План семінарського заняття

1. Сутність наукового пізнання.
2. Поняття про методологію і методику наукових досліджень.
3. Логіка процесу наукового дослідження.
4. Типологія методів наукового дослідження.

Мета та завдання семінарського заняття

Закріпити на практиці теоретичний матеріал за темою „Методологічні основи наукового дослідження”. Завдання: визначити сутність методології та методики наукових досліджень, освоїти методи наукових досліджень та навчитися використовувати їх на практиці в процесі розв’язання конкретної наукової проблеми.

Методичні рекомендації з проведення семінарського заняття

Необхідною передумовою успішності заняття є знання магістрантами теоретичного матеріалу лекції „Методологія та методика наукових досліджень” та відповідна самостійна підготовка.

Робота в групах

Аудиторія поділяється на групи кожна з яких обирає відповідний метод наукового дослідження і презентує його на прикладі вирішення конкретної наукової проблеми. Перелік наукових проблем формується на основі тем магістерських робіт обраних магістрантами для дослідження.

Регламент практичного заняття становить 4 академічні години: 2 години на підготовку і 2 години на презентацію отриманих результатів. Час для доповіді – 5–7 хвилин.

Семінарське заняття 4.

Технологія та організація наукової діяльності

План семінарського заняття

1. Організація творчої діяльності дослідника.
2. Технологія наукової діяльності.
3. Види наукових досліджень та їх структура.

Мета та завдання семінарського заняття

Закріпити на практиці теоретичний матеріал за темою „Технологія та організація наукової творчості”. Завдання: визначити особливості творчої діяльності дослідника та технології підготовки наукових праць, охарактеризувати види наукових досліджень та особливості їх структури.

Методичні рекомендації з проведення семінарського заняття

Необхідною передумовою успішності заняття є знання магістрантами теоретичного матеріалу лекції „Технологія та організація наукової творчості” та відповідна самостійна підготовка.

I частина заняття

Заслуховування виступів магістрантів за планом заняття та їх коротке обговорення.

II частина заняття

Короткі презентації різновидів наукових досліджень:

Наукові тексти (тези, аналітична записка, наукова стаття, звіт за результатами наукового дослідження, наукова монографія);

Дисертаційні дослідження (дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук, дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук, Автореферат дисертації);

Навчальні тексти (реферат, курсова робота, магістерська робота, лекція, підручник).

Регламент практичного заняття становить 2 академічні години: 1 година відводиться на заслуховування виступів магістрантів та обговорення і 1 година на презентацію різновидів наукових досліджень. Час для доповіді – 5–7 хвилин.

Семінарське заняття 5.

Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження

План семінарського заняття

1. Сутність магістерської роботи, її структура.
2. Вимоги до магістерської роботи.
3. Технологія підготовки магістерської роботи.

4. Загальний зміст магістерської роботи та вимоги до її оформлення.
5. Правила подання текстового матеріалу.
6. Правила подання ілюстрацій, таблиць і формул.
7. Оформлення посилань і цитування. Додатки.
8. Захист магістерської роботи.

Мета та завдання семінарського заняття

Закріпити на практиці теоретичний матеріал за темою „Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження”. Завдання: визначити сутність та структуру магістерської роботи як кваліфікаційного дослідження, технологію її підготовки та оформлення, проаналізувати основні помилки під час написання та захисту магістерської дисертації.

Методичні рекомендації з проведення семінарського заняття

Необхідною передумовою успішності заняття є знання магістрантами теоретичного матеріалу лекції „Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження” та відповідна самостійна підготовка.

I частина заняття (робота в групах)

Аудиторія поділяється групи кожна з яких презентує один з елементів структури магістерської роботи.

II частина заняття (дискусія)

Тема для обговорення: „Основні недоліки в оформленні магістерських робіт”.

III частина заняття (робота експертів)

Викладач презентує магістерські роботи випускників минулих років. Експертні групи магістрантів (3–4 особи) здійснюють їх аналіз та формують власні пропозиції по їх удосконаленню, які презентують аудиторії.

IV частина заняття (рольова гра)

Інсценування процедури захисту магістерської роботи. У якості автора дослідження, наукового керівника, членів ДЕК та присутніх магістранти.

Регламент практичного заняття становить 4 академічні години: по 1 годині на кожну частину заняття. Час для доповідей – 5–7 хвилин.

Семінарське заняття 6.

Написання та оформлення наукової статті

План семінарського заняття

1. Наукова стаття як різновид наукового дослідження.
2. Основні структурні елементи наукової статті.
3. Вимоги до публікацій статей.
4. Недоліки у змісті та структурі наукових статей.

Мета та завдання семінарського заняття

Закріпити на практиці теоретичний матеріал за темою 3.4. „Технологія написання та структура наукової статті”. Завдання: визначити сутність наукової статті я різновиду наукового дослідження, її структурні елементи та технологію написання, охарактеризувати недоліки у оформленні наукових статей.

Методичні рекомендації з проведення семінарського заняття

Необхідною передумовою успішності заняття є знання магістрантами теоретичного матеріалу за темою 3.4. „Технологія написання та структура наукової статті”.

I частина заняття (конференція)

Презентації наукових статей магістрантів, написаних під час вивчення дисципліни, їх обговорення та висловлення рекомендацій. Призначення рецензентів для статей.

II частина заняття (дискусія)

Обговорення проблем, що виникли в процесі написання та оформлення статей.

Регламент практичного заняття становить 2 академічні години: по 1 годині на кожну частину заняття. Час для доповідей – 5–7 хвилин.

4. Самостійна робота

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

„Методологічні засади системного підходу та системного аналізу”

назва дисципліни

кількість годин СРС згідно з навчальним планом 108

Види самостійної роботи	Трудо- місткість (годин)*	Планові терміни виконання	Форми контролю	Максимальна кількість балів
Денна форма навчання				
I. О б о в ’ я з к о в і				
<i>Види робіт на семінарських (практичних, лабораторних) заняттях</i>				
Виконання завдань практичних занять	10	Систематично	письмовий звіт або тести	10
Виконання семінарськихзанять	8	Систематично	письмовий звіт	10
<i>За виконання модульних (контрольних) завдань</i>				
Виконання семестрової роботи	6	Останнє заняття відповідного модуля	письмовий звіт	10
<i>За виконання завдань самостійного опрацювання та інших завдань</i>				
Реферат	10	Останнє заняття відповідного модуля	письмовий звіт	10
Разом балів за обов’язкові види СРСР				50
II. В и б і р к о в і				
<i>За виконання творчих завдань для самостійного опрацювання</i>				
Підготовка індивідуального навчально- дослідного завдання ІНДЗ	8	Відповідно до розкладу занять	письмовий звіт	4
Виступ на конференції	8	Відповідно до плану проведення конференції	матеріали виступу	3
Виступ на семінарі	6	Систематично	матеріали виступу	3
Разом балів за вибіркові види СРСР				10
Всього балів за СРС				60

5. Питання для самоконтролю

При вивченні дисциплін застосовуються модульна технологія навчання, які полягає в тому, що вона поділяє (дробить) інформацію на визначені дози-модулі.

Модульна система навчання дає викладачу свободу і гнучкість у виборі форм і методів навчання, дозволяє зменшити витрати часу на практичну підготовку.

До основних форм і методів навчання при усному викладанні вказаної дисципліни відносяться такі як: лекції, практичні, семінари, самостійна робота, захист рефератів, індивідуальна робота, доповіді, повідомлення, тестування.

Усі перелічені технології (методи) навчання сприяють вирішенню проблеми якості навчання. Оцінка якості засвоєння навчальної програми з нормативної дисципліни "Управління громадськими та неприбутковими організаціями" охоплює поточний контроль успішності, виконання самостійної роботи, модульний контроль та складання підсумкового іспиту.

Для поточного контролю засвоєння студентами навчального матеріалу під час аудиторних занять та у процесі самостійної роботи передбачено проведення модульної контрольної роботи, порядок проведення та зміст якої доводиться до студентів на початку семестру.

Рівень засвоєння навчальної дисципліни визначається за рейтинговою системою оцінювання.

Підсумкова оцінка якості засвоєння навчальної програми визначається за результатами іспиту. Поточна успішність включає письмові відповіді в ході аудиторних занять, оцінку засвоєння навчального матеріалу в ході самостійної роботи студентів, виконання завдань поточного контролю знань.

Нижче наводиться перелік питань для самоконтролю студентів.

5.1. Перелік питань для самоконтролю студентів

ТЕМАТИКА ДОПОВІДЕЙ ПО ТЕМАМ:

Тема 1.1. Методологічні засади системного підходу та системного аналізу

1. Передумови та необхідність виникнення системного підходу.
2. Роль і значення системного підходу в науковому пізнанні.
3. Основні напрямки системних досліджень.
4. Системний аналіз, його предмет і завдання.

Тема 1.2. Принципи, основні етапи та методи системного аналізу 1. Сутність принципів ієрархії, емерджентності, системності.

2. Принципи ієрархії, оптимальності та інтеграції у системному аналізі.
3. Основні етапи системного аналізу в контексті структури "цілі, функції, проблеми".
4. Зміст основних етапів системного аналізу:
аналіз проблеми;
визначення системи;
аналіз структури системи;
формулювання загальної цілі та критеріїв системи;
декомпозиція цілі, виявлення потреби у ресурсах;

композиція цілей;
прогноз та аналіз;
оцінка цілей і засобів;
вибір варіантів;
діагноз системи;
розробка комплексної програми розвитку системи;
проектування системи.

5. Методи системного аналізу:

“дерево цілей”;
метод “Дельфі”;
метод сценаріїв;
метод комісії.

Тема 1.3. Методологічні основи наукового дослідження

1. Загальнофілософські та загальнонаукові методи пізнання.
2. Спеціально наукові, дисциплінарні та міждисциплінарні методи.
3. Етапи наукового дослідження.
4. Класифікація методів наукового дослідження.

Тема 1.4. Технологія та організація наукової діяльності

1. Поняття про наукову проблему. Етапи формулювання проблеми.
2. Принципи організації наукового дослідження.
3. Основні особистісні якості дослідника.
4. Правила організації і технічне забезпечення наукового дослідження.
5. Етапи наукового дослідження, їх зміст.

Тема 1.5. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження

1. Формулювання мети і завдань магістерської роботи.
2. Формування тематики магістерських робіт.
3. Науковий керівник, його функції.
4. Типова структура магістерської роботи.
5. Етапи і прийоми підготовки рукопису магістерської роботи.

Тема 1.6. Оформлення і захист магістерської роботи

1. Підготовка доповіді до захисту магістерської дипломної роботи
2. Відгук наукового керівника про дипломну роботу
3. Рецензія на дипломну роботу фахівця відповідної кваліфікації
4. Захист магістерської роботи та критерії її оцінювання

7. Підсумковий контроль

Оцінка якості засвоєння навчальної програми з дисципліни «МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» охоплює поточний контроль успішності, виконання самостійної роботи, модульний контроль та складання іспиту.

Для поточного контролю засвоєння студентами навчального матеріалу під час аудиторних занять та у процесі самостійної роботи передбачено проведення модульної контрольної роботи, порядок проведення та зміст якої доводиться до студентів на початку семестру.

Рівень засвоєння навчальної дисципліни «МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» визначається за рейтинговою системою оцінювання.

Підсумкова оцінка якості засвоєння навчальної програми визначається за результатами іспиту, порядок проведення якого визначається робочою навчальною програмою.

Поточна успішність включає письмові відповіді в ході аудиторних занять, оцінку засвоєння навчального матеріалу в ході самостійної роботи студентів, виконання завдань поточного контролю знань.

7.1. Перелік питань заліку:

1. Охарактеризуйте процес наукового пізнання
2. Діалектика як метод наукового пізнання
3. Альтернативність діалектики і метафізики як методів пізнання
4. Базові підходи в теорії пізнання
5. Методологічна основа наукового дослідження
6. Класифікація методів наукового пізнання та їх характеристика.
7. Загальнофілософські та загальнонаукові методи пізнання.
8. Спеціально наукові, дисциплінарні та міждисциплінарні методи.
9. Характеристика основних методів аналітичної діяльності
10. Проблемний аналіз та його характеристика
11. Причинно-наслідковий аналіз
12. Праксеологічний аналіз
13. Аксиологічний аналіз
14. Ситуаційний аналіз
15. Прогностичний та рекомендаційний аналіз
16. Програмно-цільовий аналіз
17. Елементи та параметри системи
18. Аналіз властивостей систем
19. Сутність системного підходу
20. Принципи системного підходу
21. Системний аналіз як науковий метод пізнання
22. Можливості використання системного підходу в державній службі.
23. Системологічний підхід: сутність та особливості застосування
24. Порівняння як логічний прийом пізнання, умови коректного порівняння.
25. Методи категоріалізації, типологізації та критеріалізації
26. Метод структурно-функціонального аналізу

27. Творча діяльність дослідника
28. Основні особистісні якості дослідника.
29. Роль і функції наукового керівника магістерської роботи
30. Принципи раціональної організації наукової діяльності
31. Технологія наукової діяльності
32. Структура наукового дослідження
33. Послідовність етапів наукового дослідження
34. Загальне й специфічне у державній службі та науковій діяльності.
35. Інформаційне забезпечення наукових досліджень. Складання бібліографії.
36. Апробація і впровадження результатів наукового дослідження у практику.
37. Сутність магістерської роботи, її структура
38. Сутність, мета і завдання магістерської роботи.
39. Вимоги до магістерської роботи
40. Процес захисту магістерської роботи
41. Формування тематики магістерських робіт.
42. Етапи і прийоми підготовки рукопису магістерської роботи.

8. Система оцінювання роботи студентів з дисципліни.

Система оцінювання знань, вмінь і навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни «МЕТОДОЛОГІЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» передбачають лекції, семінарські та практичні заняття і виконання індивідуальних завдань.

Контрольні заходи включають поточний і підсумковий контроль.

Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться у таких формах:

1. Оцінювання знань студента під час семінарських та практичних занять.
2. Проведення поточного модульного контролю.
3. Проведення підсумкового заліку.

Оцінювання знань студентів під час семінарських та практичних занять має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

а) систематичність, активність та результативність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу навчальної дисципліни; відвідування занять;

б) виконання завдань для самостійного опрацювання;

в) рівень виконання контрольних завдань.

При оцінюванні практичних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Поточний модульний контроль. Зміст підсумкового модульного контролю викладач доводить до студентів протягом двох перших тижнів занять. За результатами підсумкового модульного контролю студент має право на отримання семестрової оцінки без складання іспиту на підставі набраних ним балів протягом семестру. Модульний контроль здійснюється та оцінюється за такими складовими: за результатами оцінювання знань студента під час

практичних, семінарських та лекційних занять згідно з графіком навчального процесу та проміжного тестування. Нижче наводиться таблиця відповідності підсумкових семестрових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS.

Загальна оцінка за поточний модульний контроль розраховується як середня отриманих студентом оцінок.

Система оцінювання у семестрі

1. Аудиторна робота. Максимальна кількість балів – 40 балів.
2. Самостійна робота. Максимальна кількість балів – 30 бал.
3. Іспит. Максимальна кількість балів – 30 балів.

Критерії оцінювання знань на заліку. Оцінкою “відмінно» відповідь студента оцінюється, якщо вона демонструє глибокі знання всіх теоретичних положень і вміння застосовувати теоретичний матеріал для практичного аналізу і не має ніяких неточностей. Оцінкою “добре» відповідь оцінюється, якщо вона показує знання всіх теоретичних положень, вміння застосовувати їх практично, але допускаються деякі принципові неточності. Оцінкою “задовільно» відповідь студента оцінюється за умови, що він знає головні теоретичні положення та може використати їх на практиці. Сумарна кількість балів та відповідність оцінки визначається за наступною шкалою:

До підсумкового модульного контролю з навчальної дисципліни не допускаються студенти, які не виконали самостійні роботи та інші обов'язкові роботи, і за результатами модульного контролю набрали 49 і менше балів. Рішення про недопуск студента до підсумкового модульного контролю ухвалюється на засіданні кафедри.

Проведення підсумкового контролю знань. Результатом вивчення дисципліни виступає залік. Умовою допуску до підсумкового контролю знань є позитивні оцінки з поточного модульного контролю знань. Контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальну кількість балів, яку може отримати студент протягом семестру становить 60 балів. На іспит відповідно відводиться максимальна кількість балів – 40 балів.

Оцінка 90-100 балів ставиться за глибоке засвоєння програмного матеріалу, застосування для відповіді не тільки рекомендованої, а й додаткової літератури та творчого підходу; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами визначення та оцінки якості, вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій. Оформлення відповіді повинно бути охайним, логічним і послідовним.

Оцінка 82-89 балів ставиться за глибоке засвоєння програмного матеріалу, застосування рекомендованої літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками, вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій. Але при розв'язку практичних завдань наявні помилки (математичні, розрахункові, тобто методичний підхід до вирішення задачі є правильним, але допущені незначні неточності у розрахунках певних показників), або не зовсім повна відповідь на питання. При цьому оформлення відповіді повинно бути охайним, логічним і послідовним.

Оцінка 75-81 балів ставиться за засвоєння програмного матеріалу; володіння понятійним апаратом, методами, методиками, однак допускаються помилки у розв'язку завдань та тлумаченні питань. Студент показує своє в цілому розуміння питання, однак допускає певні неточності. При цьому студент застосовує основні знання навчального матеріалу, що передбачені навчальною програмою. Оформлення відповіді повинно бути охайним.

Оцінка 67-74 балів ставиться за неповне засвоєння програмного матеріалу. Студент показує неповні знання з контрольних питань, плутається. Допущені неточності у судженнях, у висновках, однак основну частину студент розкриває. Завдання може не бути виконаним повністю, однак оформлення відповіді повинно бути охайним.

Оцінка 60-66 балів ставиться за неповне засвоєння програмного матеріалу. Студент показує своє в цілому розуміння питання, однак постійно плутається. Студент демонструє часткове вміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних задач: практичні завдання студентом виконуються в цілому, але при їх виконанні студент припускається значних помилок.

Оцінка 35-59 балів ставиться за недостатні знання, невміння застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних задач. При цьому студентом демонструються знання з основних положень навчальної програми, термінології та ключових питань.

Оцінка 1-34 балів ставиться студенту, що не опанував програмний матеріал, не може правильно виконати практичні завдання, стикається зі значними труднощами при аналізі показників якості продукції, у використанні термінології дисципліни.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Список рекомендованої літератури

1. Бакуменко В.Д. Формування державно–управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики: Моногр. / В.Д. Бакуменко– К.: Вид–во УАДУ, 2000. – 328 с.
2. Білей П. В. Методологія наукових досліджень технологічних процесів: Підруч. для студ. вищих навч. закл. / [Білей П. В., Адамовський М. Г., Ханик Я. М. та ін.] – Л. : Видавничий дім "Панорама", 2003. – 182с.
3. Бобилев В. П. Методологія та організація наукових досліджень / В. П. Бобилев, І. І.Іванов, Ю. С.Пройдак – Д. : Системні технології, 2008. – 265с.
4. Бондаренко В. Д. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, методологія (моніторинг наукових досліджень і розробок): навч. посібник / [Бондаренко В. Д., Ващук Ф. Г., Артёмов І. В.та ін.] – Ужгород : Ліра, 2007. – 344с.
5. Вайдлих В. Социодинамика. Системный подход к математическому моделированию в социальных науках / В.Вайдлих – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 478с.
6. Волков В. П. Методологія наукових досліджень: навч. посібник / [Волков В. П., Подригало М. А., Кравченко О. П. та ін.] – Х.: Харківський національний автомобільно–дорожній ун–т, 2009. – 352с.
7. Гетманцева Н. Д. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. для магістер. прогр. "Менеджмент корпорацій (АТ)" та "Менеджмент малого бізнесу" / Н. Д. Гетманцева. – К. : КНЕУ, 2009. – 516 с.
8. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування / В.П. Горбатенко, І.О.Бутовська – К.: МАУП, 2005. – 152 с.
9. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика / В.П. Горбатенко. – К.: Генеза, 2006. – 395 с.
10. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. / За ред. Ю.В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
11. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень: Навч. посіб. / А. М.Єріна, В. Б.Захожай, Д. Л. Єрін – К.: Центр навч. літ., 2004. – 212 с.
12. Зинченко В. Г. Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме: учеб. пособие. / В. Г.Зинченко, В. Г.Зусман, З. И. Кирнозе. – М. : Флинта; Наука, 2007. – 221с.
13. Кальниш Ю.Г. Методологія наукових досліджень: Навчально-методичний посібник для підготовки магістрів за спеціальністю 8.150101 «Державна служба» / Кальниш Ю.Г., Ємельянов В.М., Сорока С.В. – Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – 114 с.
14. Кальниш Ю.Г. Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади: Моногр. / Ю.Г.Кальниш. – К.: Вид–во НАДУ, 2006. – 272 с.
15. Клименюк О. В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посібник / О. В.Клименюк – К. : Міленіум, 2005. – 186с.

16. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навч. посібник для вищих навч. закл. / О. В.Крушельницька – К. : Кондор, 2006. – 206с.
17. Кузнецов И.Н. Научное исследование. Методика проведения и оформления / И. Н. Кузнецов – 3–е изд., перераб. и доп. – М. : Дашков и Ко, 2008. – 458с.
18. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій / О. В.Кустовська. – Т. : Економічна думка, 2005. – 124с.
19. Лебедев К.Н. Системный подход и методология менеджмента: монографія / К. Н.Лебедев. – М. : Красная звезда, 2008. – 838с.
20. Малафійк І. В. Системний підхід у теорії і практиці навчання / І. В. Малафійк. – Рівне : РВВ РДГУ, 2004. – 440с.
21. Малыгина О. А. Изучение математического анализа на основе системно-деятельностного подхода: [учеб. пособие] / О. А. Малыгина – М. : URSS. ЛКИ, 2008. – 411с.
22. Мей К. Інформаційне суспільство. Скептичний погляд: Пер. з англ. / К.Мей – К.: К.І.С., 2004. – 220 с.
23. Методологія державного управління: Словн.–довід. / укл. В.Д.Бакуменко та ін./ За заг. ред. В.І.Лугового. – К.: Вид–во НАДУ, 2004. – 194 с.
24. Наливайченко С. П. Методология научных исследований в международной экономической деятельности / С. П.Наливайченко, Е. В.Наливайченко, В. Е. Реутов. – Симферополь : ООО "ДиАйПи", 2007. – 412с.
25. Науково–дослідна робота студентів і методологія педагогічних досліджень: Навч. посібник / [уклад. Т.Д. Федірчик, А.А. Предик]. – Чернівці : Рута, 2004. – 71с.
26. Никофорул Б. В. Системний підхід до прийняття управлінських рішень / Б.В. Никофорул. – Л. : Українська академія друкарства, 2007. – 229с.
27. Основні вимоги до написання, оформлення магістерської роботи та процедури її захисту / [упорядник Н.Г.Синицина]. – К.: НАДУ при Президентіві України, 2005. – 23 с.
28. Пашенко В. М. Методологія та методи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Пашенко. – Ніжин : Аспект–Поліграф, 2009. – 211 с.
29. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: Підручник. – 2.вид., перероб. і доп. / Д. М.Стеченко, О. С. Чмир– К. : Знання, 2007. – 317с.
30. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація: навч.–метод. посіб / Ю.П.Сурмін. – К. : НАДУ, 2008. – 184 с.
31. Шейко В. М. Організація та методика науково–дослідницької діяльності: Підручник / В. М.Шейко, Н. М.Кушнарєнко. – К.: Знання, 2004. – 307 с.
32. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня: метод. поради / [авт.–упоряд. Л. А. Пономарєнко]. – 4–те вид., випр. і допов. – К. : Ред. "Бюл. ВАК України", 2010. – 80с.
33. Янг Е. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної

політики : практ. посіб. для радників з держ. політики у Центральній та Східній Європі / Е. Янг, Л. Куїнн [пер. з англ. С. Соколик ; наук. ред. пер. О. Кілієвич]. – К. : К.І.С, 2003. – 120 с.

10. Словник дисципліни

Абстрагування – метод, який полягає в уявному відокремленні певної властивості або ознаки предмету з метою більш глибокого його вивчення. Конкретизація – метод, який полягає у сходженні від абстрактного до конкретного, дозволяє більш точно охарактеризувати предмет з урахуванням структурних та функціональних зв'язків його компонентів.

Автореферат дисертації – короткий авторський виклад основних ідей, змісту і результатів дисертаційної роботи, оформлений на правах рукопису, призначений для попереднього ознайомлення наукової громадськості з результатами досліджень, що виносяться на захист, отриманими при виконанні дисертації, видається досить обмеженим тиражем і розсилається окремим ученим і організаціям за списком, затвердженим спеціалізованою радою, що прийняла дисертацію до захисту.

Аксиома – положення деякої даної теорії, що при її дедуктивній побудові не доводиться в ній, а приймається за вихідне, відправне, те, що лежить в основі доказів інших постулатів цієї теорії. Звичайно як аксіоми вибираються такі твердження, що є свідомо істинними або можуть у межах цієї теорії вважатися істинними.

Аксиоматичний метод – спосіб побудови наукової теорії, за якого в її основу кладуться вихідні положення (судження) – аксіоми або постулати, з яких всі інші твердження цієї науки (теореми) повинні виводитися суто логічним шляхом, за допомогою доказів.

Актуалізація – метод дослідження, що робить актуальною ту чи іншу проблему.

Актуальність – важливість вивчення даної проблеми для сучасної науки і практики; ступінь актуальності може мати глобальний характер (охоплювати науку, суспільні запити, практику в цілому) або локальний характер (охоплювати окрему галузь науки, окремих регіон, суспільні інститути визначеного характеру тощо).

Алгоритм – опис послідовності дій, що приводить до досягнення деякої мети, або текст, що являє собою такий опис.

Аналіз (з грец. – розчленування) – метод дослідження який полягає у вивченні об'єкта (предмета, явища) за допомогою уявного або фактичного розкладання цілого на елементи (частини об'єкта, його ознаки, властивості, відношення).

Аналіз системний – сукупність методів, прийомів і алгоритмів застосування системного підходу в аналітичній діяльності.

Аналіз структурний – аналіз структури системи як сукупності зв'язків між частинами системи, з'ясування значення окремого елемента для певним чином структурованого цілого.

Аналіз структурно-функціональний – виділення елементів взаємодії і визначення їх місця і ролі у функціонуванні системи.

Аналіз функціональний – пояснення явищ з погляду виконуваних ними функцій.

Аналогія – метод наукового дослідження, при якому досягається пізнання одних предметів і явищ на основі їх подібності з іншими.

Анкетування – вид письмового опитування. Види анкетування: за кількістю охоплення опитуваних (повне і вибіркоче); за характером спілкування (особисте і заочне); за формою здійснення (групове та індивідуальне); за способом вручення анкети (поштове і роздавальне). Структура анкети: вступна, основна, демографічна частини. Запитання анкети: відкриті, закриті, напівзакриті; прямі та непрямі.

Апріорі – знання про об'єкт, що мається до його дослідження, у філософії Канта означає знання, отримане незалежно від досвіду, властиве свідомості споконвічно.

Аргумент – логічний довід, який є підставою доказу.

Аргументація – логіко-комунікативний процес, що слугує для обґрунтування визначеної точки зору з метою її сприйняття, розуміння і прийняття.

Бесіда – опитуваний і дослідник виступають активними учасниками діалогу в якому відбувається взаємний обмін думками. Дослідник лише визначає загальну тему, окреслює основні питання і висуває для себе припущення щодо можливих результатів опитування.

Брошура – це матеріал, присвячений здебільшого розв'язанню сучасних актуальних проблем. Орієнтована на широке коло дослідників і тих, хто цікавиться даною проблемою. Видається швидшими темпами, більшим тиражем. Обсяг – до 6 д.а.

Верифікація – перевірка, емпіричне підтвердження або спростування теоретичних положень науки шляхом їх зіставлення з об'єктом дослідження, даними спостережень і експерименту.

Взаємодія – вплив об'єктів один на одного, що приводить до взаємного зв'язку й обумовленості.

Вибірковий метод – статистичний метод дослідження загальних властивостей сукупності яких-небудь об'єктів на основі вивчення властивостей лише частини цих об'єктів, узятих на вибір. Математична теорія вибіркового методу спирається на два важливих розділи математичної статистики – теорію вибору з кінцевої сукупності і теорію вибору з нескінченної сукупності.

Гіпотеза – науково обґрунтоване припущення про ті чи інші властивості, сторони, процеси, причини об'єкта, істинність якого не доведена.

Гіпотетико-дедуктивний метод – метод міркування, заснований на виведенні (дедукції) висновків з гіпотез та інших посилок, істинне значення яких невідоме. Оскільки в дедуктивному міркуванні значення істинності переноситься на висновок, а посилками слугують гіпотези, то і висновок Г.–д.м. має лише ймовірний характер.

Дедукція (лат. – виведення) – метод логічного висновку від загального до окремого, конкретного. Дедуктивні знання вносять вірогідний характер,

оскільки основою вказаного методу виступають наукові положення і постулати, що не вимагають дослідно-експериментального підтвердження, а сприймаються як аксіоми. У реальному педагогічному процесі індукція і дедукція завжди взаємодіють між собою як діалектична єдність пізнання загального та конкретного.

Дефініція – коротке визначення змісту якого-небудь поняття.

Диверсифікованість – у перекладі з лат. "різноманітність" – процес посилення різноманіття підходів до вивчення тієї чи іншої проблеми, врахування різноманіття факторів.

Дипломна робота – це підсумковий і концентрований вираз результативності навчальної та науково-практичної діяльності студента за період навчання у вузі; комплексна форма контролю досягнутого ним кваліфікаційного рівня, яка відповідає позиціям професіограми спеціаліста певного профілю.

Доповідь – письмовий виклад усного виступу, що відповідає тексту тез. Архітектоніка – вступ (актуальність визначених питань), основна частина (провідна ідея, її теоретичне і експериментальне доведення, авторська інтерпретація проблеми), кінцівка (висновки, рекомендації). Обсяг – 6–8 сторінок (на 15–20 хвилин виступу).

Експеримент – один із головних способів одержання нового педагогічного знання. Це важливий і трудомісткий етап педагогічного дослідження, який має складну структуру та здійснюється за допомогою групи методів емпіричного пізнання. Основна мета експерименту полягає у перевірці теоретичних положень, підтвердженні робочої гіпотези та більш глибокому методичному вивченні теми дослідження.

Експертна оцінка – це метод рейтингу, який поєднує педагогічне спостереження із опитуванням найкомпетентніших фахівців щодо оцінки досліджуваних явищ.

Завдання наукове – дослідницьке завдання, яке необхідно вирішити за допомогою встановлення невідомої раніше закономірності, властивості або явища. Знаходять своє висвітлення у висновках, які фіксують і узагальнюють результати їх виконання.

Індукція – (лат. – наведення) – метод наукового дослідження, при якому загальний висновок про ознаки множини елементів виводиться на основі вивчення цих ознак у частини її елементів. Індукція є формою наукового пізнання, спрямованою на з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між педагогічними явищами, узагальнення емпіричних даних на основі логічних висувань від конкретного до загального, від відомого до невідомого.

Інтеграція – процес і механізм об'єднання і зв'язності елементів, характеризується інтегральністю, системо утворюючими змінними, факторами, зв'язками і т. ін.

Інтерв'ю – є системою заздалегідь підготовлених запитань, які дослідник ставить опитуваному, утримуючись від власних коментарів. Види інтерв'ю: за формою – стандартне (відбувається строго за розробленим

планом), і творче (дозволяє певну свободу запитань), глибоке (межує з довірливою бесідою); за кількістю учасників – індивідуальне та групове.

Інтерпретація – у математиці, логіці, методології науки, теорії пізнання – сукупність значень (змістів), що надаються тим чи іншим елементам (виразам, символам, формулам і т. ін.) якої-небудь теорії.

Категорії – форми мислення, що відображають найбільш загальні й істотні сторони, зв'язки і відносини реальної дійсності і пізнання; специфічні терміни теорії.

Кваліфікаційна робота – робота, що покликана підтвердити рівень кваліфікації особи, що її виконала, глибоке знання нею предмета дослідження, уміння викладати свої думки, інтерпретувати отримані результати, застосовувати їх на практиці.

Класифікація – багатоступінчастий, розгалужений розподіл логічного обсягу поняття, упорядкування об'єктів за істотними ознаками.

Компіляція – текст, що створений на основі запозичення в інших авторів матеріалів без самостійного їх створення. У тому випадку, якщо відсутні посилання на авторів, компіляція стає плагіатом.

Концепція – визначений спосіб розуміння, трактування якого-небудь предмета, явища, процесу, основна точка зору щодо предмета тощо, загальний задум, ідея для їх систематичного висвітлення.

Курсова робота – це самостійне дослідження на основі опанування знань із курсу основної фахової дисципліни, що вимагає певного науково-теоретичного та практичного досвіду студента. За своїм змістом курсова робота повною мірою відповідає науково-методичному пошуку, тому повинна не обмежуватися реферуванням наукових джерел, а включати елементи нових здобутих знань і експериментального досвіду.

Магістерська робота – це завершене самостійне дослідження, у якому висунуті для публічного захисту наукові положення виступають свідченням достатнього науково-теоретичного і науково-практичного рівня, уміння творчо використовувати сучасні методи досліджень.

Магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який він одержує на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста шляхом поглиблення спеціальних умінь і знань інноваційного характеру, має деякий досвід використання і виробництва нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у деякій галузі народного господарства.

Мета – це дотримання цієї вимоги дозволяє обґрунтовано сформулювати мету дослідження, яка полягає у підвищенні ефективності процесів навчання, виховання і розвитку особистості, а в широкому розумінні – педагогічного процесу в цілому. Загальна мета конкретизується у завданнях дослідження, сукупність яких дає уявлення про те, що слід зробити для її досягнення.

Мета – ідеальне передбачення результату діяльності, що виступає її регулятором.

Метод – сукупність визначених правил, прийомів, норм пізнання, оцінки або дії.

Методи дослідження – способи, напрями діяльності; поділяються на теоретичні (аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, ідеалізація, індукція і дедукція, порівняння, аналогія, моделювання, класифікація, узагальнення) і емпіричні (спостереження, бесіда, оцінка експертів, самооцінка, вивчення педагогічного досвіду, дослідна робота, обстеження, експеримент).

Методика – нижчий рівень методології, сукупність форм, операцій, прийомів, алгоритмів теоретичного або практичного освоєння дійсності, механізм реалізації методів.

Методологія – вчення про метод діяльності як такий, містить у собі принципи, методи діяльності та їх пізнання. Складається з методології пізнання, методології практичної діяльності і методології оцінки (аксіометодології).

Моделювання – метод, при якому досягається пізнання одних предметів та явищ на основі їх подібності з іншими, шляхом створення штучної системи, яка відображає з певною точністю властивості досліджуваного об'єкта.

Модель – у широкому розумінні – образ (у тому числі умовний або уявний – зображення, опис, схема, креслення, графік, план, карта і т. ін.) або прообраз (зразок) якого-небудь об'єкта або системи об'єктів (оригіналу даної моделі), використовуваний за певних умов як їх замітник або представник.

Моніторинг – постійний нагляд, регулярне відстеження результатів дослідження, що передбачає спостереження, оцінку і прогноз системи або оточуючого її середовища.

Монографія – найбільш повне і вичерпне висвітлення результатів певного наукового дослідження, проведеного одним автором або авторською групою. Це підсумок всебічного багаторічного вивчення певної наукової проблеми, завершеного одержанням фундаментальних наукових досягнень. Монографія використовується у наступних наукових пошуках іншими дослідниками. Мова монографії насичена спеціальною термінологією, характеризується аргументованістю викладу, наявністю довідкового апарату (списку використаної літератури, тематичного або іменного покажчика). Архітектоніка – самостійні структурні розділи: вступ, основна частина, висновки. Заголовки і підзаголовки мають динамічний характер викладу. В кінці розділу необхідні висновки або резюме. Є великий ґрунтовний висновок в кінці монографії, у якому узагальнюються основні положення, підсумовуються результати дослідження, вказуються проблеми і подальші перспективи розробок. Обсяг – більше 6 друкованих аркушів (д.а.).

Навчальний посібник – відповідає певним розділам навчальної дисципліни і може частково доповнювати підручник. Рекомендується для використання офіційними установами.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, що спрямована на одержання і використання наукового знання.

Наукова проблема – протиріччя в пізнанні, що характеризується невідповідністю між новими фактами і старими способами їх пояснення.

Наукова стаття – це основний вид оперативної публікації про нові дослідження з конкретної тематики. Її мета – інформувати про проведену наукову роботу. Вона сприяє поширенню отриманих дослідником науково-практичних результатів, визначенню нових актуальних проблем, що потребують розв'язання. Архітектоніка схожа до монографії. Обсяг статті – 6 – 24 сторінки (0,25 – 1 д.а.). Друкується у фахових журналах або наукових збірниках за відповідними рубриками. Головні вимоги до написання статей – лаконічність, конкретність і змістовність.

Наукове дослідження – цілеспрямоване пізнання з метою одержання знання як системи понять, законів і теорій.

Об'єкт – це сукупність споріднених елементів серед яких виділяють один як предмет дослідження. Об'єкт наукового пізнання виступає загальною сферою пошуку, а предмет – як те конкретне, що виявляється в результаті пошуку. Необхідно вивчати власний педагогічний процес як об'єкт дослідження і учня як суб'єкта діяльності у ньому.

Об'єкт дослідження – досліджуване явище усередині об'єктної області.

Об'єктивність – принцип пізнання, що заснований на визнанні дійсності в її реальних закономірностях і загальних формах.

Підручник – це систематизований виклад певної навчальної дисципліни, у відповідності до чинної навчальної програми. Затверджується офіційною установою.

Пізнання – специфічна діяльність людини, що орієнтована на відкриття законів природи і суспільства, таємниць буття людини і світу взагалі, виявлення можливих способів дії з предметами і явищами; прогресування збільшення інформації.

Плагіат – привласнення чужого авторства, видача чужого добутку або винаходу за власний.

План: 1. Креслення, що зображує в умовних знаках на площині частину земної поверхні (топографічний план). 2. Горизонтальний розріз або вид зверху якого-небудь спорудження або предмета. 3. Заздалегідь намічений порядок, послідовність здійснення якої-небудь програми, виконання роботи, проведення заходів (наприклад народногосподарський, виробничий, стратегічний, навчальний план). 4. Задум, проект, основні риси якої-небудь роботи, викладу

Повідомлення – коротка доповідь (на 5–7 хвилин виступу).

Поняття – форма мислення, що відображає істотні властивості, зв'язки і відносини предметів і явищ у їхньому протиріччі та розвитку; думка або система думок, що узагальнює, виділяє предмети деякого класу за певними загальними і в сукупності специфічними для них ознаками. Розрізняють поняття в широкому розумінні і наукові поняття. Перші формально виділяють загальні (подібні) ознаки предметів і явищ і закріплюють їх у словах. Наукові поняття відображають істотні й необхідні ознаки, а слова і знаки (формули), що їх виражають, є науковими термінами.

Порівняння – метод, за яким відбувається зіставлення досліджуваних предметів та встановлення їх подібності або відмінності. Вимоги до

використання методу: зіставлення однорідних предметів, порівняння за суттєвими ознаками.

– послідовність визначених завдань має бути такою, щоб кожне логічне впливало з попереднього, спершо загально-теоретичне завдання, кожне з них деталізується в процесі дослідження.

Пояснення – найважливіша функція наукового пізнання, що будується на розкритті сутності досліджуваного предмета за допомогою виявлення законів його існування і зміни, причин його виникнення, протиріч його розвитку.

Практична значущість (цінність) – характер використання результатів даної дослідницької роботи на практиці.

Предмет – категорія, що позначає деяку цілісність, виділену зі світу об'єктів у процесі людської діяльності і пізнання. Поняття "предмет" часто вживають у більш широкому розумінні, ототожнюючи його з поняттям об'єкта або речі. У загальногносеологічному плані протиставлення предмета й об'єкта є відносним. Основна структурна відмінність предмета від об'єкта полягає в тому, що в предмет входять лише головні, найбільш суттєві (з точки зору даного дослідження) властивості й ознаки.

Предмет дослідження – конкретна частина об'єкта, його сутнісна сторона.

Принцип – найбільш загальне правило діяльності, що забезпечує його правильність, але не гарантує його однозначність і успіх, основне вихідне положення якої-небудь теорії, учення, науки, світогляду, політичної організації і т. ін.; внутрішнє переконання людини, що визначає її ставлення до дійсності, норми поведінки і діяльності; основна особливість побудови якого-небудь механізму, приладу.

Причина і наслідок. Причиною називається взаємодія матеріальних явищ або елементів, їх складових, що зумовлює відповідні зміни. Наслідком називаються зміни, що виникають у взаємодіючих формах, або матеріали їхніх утворень у результаті їхньої взаємодії.

Причинний зв'язок – необхідний зв'язок між явищами **A** і **B**, де **A** – причина, а **B** – дія, наслідок. Він характеризується таким взаємовідношенням **A** і **B**: якщо **A** є причиною **B**, то всякий раз за наявності **A** також настає явище **B**, а за відсутності **A** відсутнє явище **B**.

Пріоритет – першість у часі у здійсненні якої-небудь діяльності.

Проблема – це важливе питання, що має значення для розвитку теорії та практики педагогіки. Сутність проблеми – це відображення суперечностей процесу наукового пізнання, вона полягає у протиріччі між фактами наукового пізнання та їх теоретичними смислами. Наукова проблема відрізняється від проблем, що виникають у практичній діяльності тим, що вона вирішується лише шляхом проведення наукового дослідження на основі розробки нових теоретичних чи емпіричних засобів.

Проблемна ситуація – відсутність чого-небудь, що перешкоджає нормальному функціонуванню системи і вимагає вирішення (незадоволена потреба).

Прогноз – ймовірне науково обґрунтоване судження про перспективи, можливі стани того чи іншого явища в майбутньому і про альтернативні шляхи й терміни їхнього здійснення. Виділяють нормативні прогнози, що визначають шляхи і терміни досягнення можливих станів, прийнятих як мета, і пошукові прогнози, що визначають можливі стани системи в майбутньому.

Прогнозування – складання прогнозу становлення, розвитку, поширення чого-небудь.

Прогностика – у широкому розумінні – теорія і практика прогнозування, у вузькому – наука про закони і способи розробки прогнозів. Основне завдання прогностики – розвиток спеціальної методології прогнозування з метою підвищення ефективності методів і техніки розробки прогнозів.

Розробка – процес і результат перетворення наукової і науково-технічної інформації, отриманої в результаті фундаментальних і прикладних досліджень у формі, в якій можна впроваджувати в практику.

Синтез (з грец. – поєднання) – метод вивчення об'єкта у його цілісності, єдності і взаємозв'язку його частин як відновлення цілісності розглянутого предмету в усьому розмаїті його виявлень.

Система – сукупність елементів, що перебувають у відносинах і зв'язках один з одним і з середовищем, що утворюють певну цілісність, єдність.

Систематизація – приведення в систему, розташування у визначеному порядку, установлення певної закономірності.

Системний підхід – сукупність методів і засобів, що дозволяють досліджувати властивості і структуру об'єкту в цілому, уявивши його як систему, підготувати і обґрунтувати комплексні управлінські рішення з урахуванням всіх взаємозв'язків, окремі структурні частини, їх взаємовплив і виявлення дії системи в цілому на кожен елемент системи.

Системності принцип – найбільш загальне правило, що регулює пізнавальну, практичну й оцінну діяльність в аспекті системних уявлень.

Спостереження – найбільш інформативний метод дослідження, що дозволяє побачити зі сторони досліджувані процеси і явища, доступні для сприйняття, що являє собою цілеспрямоване сприйняття дійсності з метою вивчення явищ, збагнення їх змісту і значення.

Сприйняття – процес відображення дійсності у формі почуттів, образу об'єкта. На відміну від відчуття, що відображає окремі властивості речей, подає інформацію про об'єкт у його цілісності за безпосереднього впливу об'єкта на органи почуттів.

Спростування – вид обґрунтування в логіці і методології науки, у процесі якого встановлюється хибність або неправильність тверджень, доказів, гіпотез і теорій.

Стандарт – у широкому розумінні – зразок, еталон, модель, прийняті за вихідні для зіставлення з ними інших об'єктів; нормативно-технічний документ, що встановлює комплекс норм, правил, вимог до об'єкта стандартизації і затверджений компетентним органом.

Структура – упорядкованість відносин, що пов'язують елементи системи й забезпечують її рівновагу. Структура – це спосіб організації системи, тип зв'язків.

Структуралізм – теорії, що віддають перевагу аналізу структури.

Структурно-функціональний підхід – підхід до систем, що ґрунтується на визнанні зв'язку між структурою і функціями системи.

Суб'єкт – носій предметно-практичної діяльності і пізнання (індивід або соціальна група), джерело активності, спрямованої на об'єкт.

Судження – 1) те саме, що і висловлення; 2) розумовий акт, що виражає ставлення щодо змісту висловлюваної думки. Судження в цьому розумінні завжди має оцінний характер.

Сутність і явище – філософські категорії, що відображають загальні форми предметного світу і його пізнання людиною. Сутність – це внутрішній зміст предмета, що виражається в єдності всіх різноманітних і суперечливих форм його буття; явище – той чи інший вияв (вираження) предмета, зовнішні форми його існування. У мисленні категорії "сутність" і "явище" виражають перехід від різноманітності наявних форм предмета до його внутрішнього змісту і єдності – до поняття. Збагнення сутності предмета становить завдання науки.

Творчість – діяльність, що породжує щось якісно нове, що ніколи раніше не існувало. Діяльність може виступати як творчість у будь-якій сфері: науковій, виробничо-технічній, художній, політичній тощо – там, де створюється, відкривається, винаходиться щось нове.

Тези – стислий виклад основних думок, публікація яких передбачає попереднє ознайомлення учасників конференцій, семінарів, симпозіумів та інших наукових форумів з результатами проведеного дослідження. Їх зміст у більш повному обсязі повідомляється автором-доповідачем в усній формі. Мета – коротка інформація про актуальні питання, що запропоновані програмою для наукового обговорення. Архітектоніка – послідовний виклад окремих тверджень без розгорнутих доведень (фактів, перебігу дослідження). Обсяг – до 3 сторінок (0,1 д.а.). Друк – невеликим тиражем у відповідних збірниках, присвячених темі конференції. Головні вимоги до написання тез – чіткість формування принципів позицій автора, котрі планується обґрунтовувати і відстоювати у публічному виступі із доповіддю чи повідомленням.

Тема – один із найважливіших етапів наукового дослідження. Самостійний вибір студента і допомога керівника. Тема повинна відображати конкретну педагогічну проблему.

Тенденція – напрям розвитку якого-небудь явища або процесу, в якому відбуваються зміни, що не завжди мають однозначний характер.

Теоретична основа – концептуальні положення (ідеї, принципи), на які спирається дійсне дослідження.

Теорія – найбільш розвинута абстрактна система знання, що відображає і пояснює певну сферу дійсності обґрунтуванням закономірних та істотних

властивостей і зв'язків, містить у собі поняття, принципи, закони, аксіоми і т. ін.

Термін: 1. Слово або словосполучення, покликане точно позначити поняття і його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери. Терміни виступають обмежувальними позначеннями характерних для цієї сфери предметів, явищ, їхніх властивостей і відносин. Вони існують лише в рамках визначеної термінології. 2. У логіці – елемент формалізованої мови, що відповідає підметові або додатку у звичайному граматичному змісті, і суб'єкт судження в традиційній логіці.

Тест – система психолого-педагогічних завдань, спрямованих на дослідження окремих рис, властивостей особистості. Категорії тестів: тести успішності (оцінка наявного рівня знань чи умінь, прогнозування ймовірного рівня); тести здібностей (тести загальних здібностей, тести інтелекту, тести спеціальних здібностей); індивідуальні тести (виявлення якостей темпераменту та характеру особистості). Вербальні та невербальні тести.

Технологія наукових досліджень – сукупність способів (методів, прийомів), що визначають послідовність процесу наукового дослідження.

Узагальнення – логічний прийом, за допомогою якого виявляються загальні властивості й ознаки предметів. Одна з важливих розумових операцій, у результаті якої виділяються і фіксуються відносно стійкі властивості об'єктів і їх відносин.

Умовивід – розумова дія, що пов'язує в ряд посилок і наслідків думки різного змісту; умовивід реалізує в плані внутрішньої мови властиві індивідуальній (або суспільній) свідомості норми і типи такого зв'язку, що і є в кожному окремому випадку психологічною основою умовиводу.

Уявний експеримент (уявна ідеалізація) – метод, який долає просторові, структурні і часові межі реального експерименту, дозволяє проникнути у суть предмета, зрозуміти його рушійні сили. У такому експерименті на основі теоретичних і емпіричних знань створюється ідеальний об'єкт, який далі співвідноситься з педагогічною дійсністю та імітує ті ситуації, що могли б мати місце в реальному експерименті.

Факт – поняття, що означає наявність деякої реальності, на противагу чомусь вигаданому, у методології науки трактується як одиниця емпіричного знання, що співвідноситься з гіпотезою і теорією: 1) у звичайному слововживанні синонім поняття "істина, подія, результат"; 2) знання, вірогідність якого доведена, тобто достовірне знання про одиничне; 3) у логіці і методології науки – особливого роду пропозиції, що фіксують емпіричне знання.

Феномен – 1) незвичайне явище, рідкий факт; 2) філософське поняття, що означає явище, що досягається в почуттєвому досвіді.

Феноменологічна модель – модель деяких явищ, що не ставить своїм завданням пояснення їх природи, а спрямована на краще їхнє розуміння.

Філософія науки – напрям філософії, що вивчає характеристики наукового пізнання, його структуру, засоби і методи, ідеали і норми, способи обґрунтування і розвитку знання, його соціокультурні детермінанти.

Форма – зовнішній вигляд предмета; устрій, структура чого-небудь, система організації чого-небудь. 1. Зовнішній вигляд, контури предмета. 2. Зовнішнє вираження якого-небудь змісту. 3. Пристосування для додання чому-небудь певних обрисів (наприклад ливарна форма).

Формалізація – представлення якої-небудь змістовної області (міркувань, доказів, процедур класифікації тощо) у вигляді формалізованої системи або вирахування. Використовується насамперед у математиці, а також у тих науках, у яких застосування математичного апарата досягає достатнього для цієї мети рівня розвитку.

Цитата – виділений фрагмент чужої розмови або тексту, що використовується для підтвердження власної точки зору або для полеміки з цитованим автором.

Частина і ціле – філософські категорії, що виражають відношення між сукупністю предметів (або елементів окремого об'єкта) і зв'язком, що поєднує ці предмети і приводить до появи в сукупності нових (інтегральних) властивостей і закономірностей, не властивих предметам у їхній роз'єднаності.